

PLAÇA DE L'ESGLÉSIA, 1-B
08328 ALELLA (BARCELONA)

TEL.: 93 540 64 83
CORREU@ACTIUM.CAT

Actium[®]

GESTIÓ DEL PATRIMONI
HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau.
Urbanització - Espai entre els pavellons
de la Mare de Déu del Carme i la Mare
de Déu de la Mercè i espai entre els
pavellons de Sant Leopold i Sant
Salvador carrer de Sant Antoni Maria
Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí,
55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i
carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès
Del 22 d'abril al 16 de maig de 2014

OSCAR CASTRO LÓPEZ
ALELLA, 7 DE GENER DE 2015

Memòria

Núm. Exp. Dept. de Cultura: 470 K121 NB-2014-1-10822
Codi Servei d'Arqueologia de Barcelona: 040/14

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

Actium®

SUMARI

1.	SITUACIÓ.....	3
2.	MARC GEOGRÀFIC I GEOLÒGIC	3
3.	CONTEXT HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC.....	4
3.1.	Context històric.....	4
3.2.	Antecedents arqueològics.....	10
4.	MOTIVACIÓ I OBJECTIUS.....	12
5.	FONAMENTS DE DRET	12
6.	TREBALLS REALITZATS.....	13
7.	METODOLOGIA	13
8.	RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ.....	13
8.1.	Estructures de l'HSCSP	13
8.2.	Estructures del mas Xifré	15
9.	CONCLUSIONS.....	15
10.	BIBLIOGRAFIA	16

ANNEX 1. DOCUMENTACIÓ ADMINISTRATIVA

ANNEX 2. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

ANNEX 3. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

ANNEX 4. UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

FITXA TÈCNICA

Tipus d'intervenció	Preventiva
Activitat autoritzada	Control i excavació arqueològica
Dates autoritzades	Del 22 d'abril al 16 de maig de 2014
Núm. Exp. Dept. Cultura	470 K121 NB-2014-1-10822
Codi Servei d'Arqueologia de Barcelona	040/14
Promoció	Fundació Privada Hospital de la Santa Creu i Sant Pau
Execució de l'obra	Closa Alegret, SA
Execució de la intervenció	Actium Patrimoni Cultural, SL
Direcció tècnica	Oscar de Castro López
Lloc de la intervenció	Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador. carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372.
Població i comarca	Barcelona, El Barcelonès
Coordenades UTM (ETRS89 31N)	X = 431045.88 / Y = 4584861.15 / Z = 56 msnm
Paraules clau	Hospital de la Santa Creu i Sant Pau Clavegueres Mas Xifré Canalitzacions Dipòsit segle XIX 1902 - 1918
Resum	El control arqueològic de les tasques d'urbanització de l'espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador ha permès documentar dos dipòsits d'aigües pluvials i fecals i una claveguera del propi hospital i dos murs/canalitzacions anteriors, molt probablement de l'antic mas Xifré.

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

1. SITUACIÓ

L'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, es troba localitzat al districte d'Horta-Guinardó de Barcelona en la confluència dels districtes de Gràcia i Nou Barris, entre els carrers de Sant Antoni Maria Claret, Sant Quintí, del Mas Casanovas i de Cartagena.

El complex ocupa un total de nou illes de l'eixample, amb l'eix orientat nord-sud, conformant un romb, en direcció al Temple de la Sagrada Família seguint l'avinguda de Gaudí.

Les coordenades UTM (Datum ETRS89, fus 31N) de la part central entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador són:

$$X = 431045.88 / Y = 4584861.15 / Z = 56 \text{ msnm}$$

2. MARC GEOGRÀFIC I GEOLÒGIC

Situada a menys de dos-cents quilòmetres de la frontera amb França, Barcelona és una ciutat oberta al Mediterrani, causant del clima i les temperatures agradables de la capital catalana.

A més del mar, la muntanya també forma part del paisatge de Barcelona. La ciutat, de 100,4 quilòmetres quadrats, està envoltada per la serralada de Collserola a l'oest i la muntanya de Montjuïc, que s'aixeca vora el litoral.

Tot de petit turons, com el de Monterols, el Putget, el Carmel, la Rovira i la Peira, s'aixequen al pla de Barcelona, delimitat per dos rius, el Llobregat al sud i el Besòs al nord¹.

La serra de Collserola, així com els turons de Monterols, el Putget, el Carmel i la Rovira són formats per pissarres i gresos intruïts per granitoides i, localment, per calcàries; totes aquestes roques d'edat paleozoica. Un sistema de falles esglaona aquests conjunts de roques fins a sota el mar.

Als graons més baixos, sobre les roques paleozoiques, hi ha dipòsits més moderns, del Neogen, en concret del Miocè, amb abundats restes fòssils marins que es poden observar a Montjuïc, i del Pliocè, que afloren en petits relleus com el Mont Taber, primigeni assentament romà de la ciutat.

Al pla de Barcelona tots els materials paleozoics, miocens i pliocens són recoberts per dipòsits del Quaternari antic o Plistocè damunt dels quals hi ha materials més recents, del Holocè.

Al peu de la serra de Collserola aquests dipòsits són formats per arrossegalls procedents d'aquests relleus i a la part baixa de la ciutat per dipòsits de platja o d'antigues maresmes, que permeten reconstruir el traçat del litoral en diferents moments del passat. A banda i banda del pla de Barcelona, i separats per Montjuïc, s'estenen els deltes del Llobregat i del Besòs².

¹ Ajuntament de Barcelona, http://w3.bcn.cat/turisme/0,4022,495525130_543993761_1,00.html

² IGC, http://www.iqc.cat/web/files/201010_iqc_racab_plafo_fabra.pdf

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

El Barri de la Sagrada Família on s'aixeca l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau pertany al Eixample. Està delimitat pel passeig de Sant Joan, la Gran Via de les Corts Catalanes i els carrers Dos de Maig i de Sant Antoni Maria Claret. Limita amb els barris de Dreta de l'Eixample i Fort Pienc, i els districtes de Gràcia, Horta-Guinardó, i Sant Martí.

És un barri de tipus residencial, comercial i de negocis però fins a la segona meitat del segle XX hi hagué una important presència industrial, un exemple és l'antiga Fàbrica Damm. L'antic mercat de la Sagrada Família va ser abans de 1936 la fàbrica de General Motors a Barcelona. I on ara hi ha el poliesportiu municipal, hi havia la fàbrica tèxtil SAFA.

Els eixos comercials més importants es situen a l'entorn del temple, amb les places de la Sagrada Família i la de Gaudí, a l'Avinguda Gaudí, i al mercat de la Sagrada Família entre els carrers Provença, Padilla i Mallorca.

Abans de la guerra civil espanyola, la zona central del barri (Marina/València) era anomenada coma "Poblet", donada la concentració d'habitatges i cases, enmig de una zona més aviat agrícola³.

3. CONTEXT HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC

3.1. Context històric

La gènesi dels barris extramurs⁴

Durant el segle XVIII la relació existent entre la ciutat de Barcelona i els pobles dels voltants era molt intensa. Del portal de Sant Antoni sortia el camí cap a Sants, i del portal de l'Àngel el camí de Gràcia. El trànsit era tan tal que es van instal·lar serveis regulars de cotxes de cavalls. El 1824 es van plantar quatre fileres d'arbres al voltant del vell camí de Gràcia, que es convertí en un passeig tant per als barcelonins com per als graciencs. Més tard, es van construir jardins amb berenadors i locals a l'aire lliure on es feia teatre, balls i concerts de música i atraccions.

Entre el 1854 i el 1856 s'aconsegueix enderrocar les muralles en un curt període de govern progressista, però fins al 1858 no es va permetre de fer un pla per eixamplar urbanísticament la ciutat.

Va ser l'any 1859 quan el consistori barceloní va convocar un concurs de projectes urbanístics, del qual va sorgir guanyador el de l'arquitecte Rovira i Trias. Paral·lelament, el govern central en va encarregar un altre a l'enginyer Ildefons Cerdà, un pla que va imposar per un decret que anul·lava la decisió de l'Ajuntament de Barcelona. Aquella intromissió centralista no va agradar gens a la ciutat, malgrat que establia un projecte millor. El Pla Cerdà aprovat es va rebutjar per la mesura centralista del govern i pel gran nombre d'espais "desaprofitats" en jardins. El seu

³ Viquipèdia, http://ca.wikipedia.org/wiki/Sagrada_Fam%C3%ADlia_%28Eixample%29, CC, data de consulta 26 de març de 2014

⁴ Extret de <http://www.bcn.cat>

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

pla no es destinava, només, a l'espai que avui ocupa el districte de l'Eixample; va plantejar un eixample entre Montjuïc i el riu Besos, incloent-hi el terme de Sant Martí.

L'Eixample es va construir en els anys de la industrialització de Catalunya, a la darrera del segle XIX i començament del XX. La part central, la dreta de l'Eixample, va ser el barri de la burgesia que va introduir a casa seva un estil propi, el modernisme, reflex d'aquell moment. Malgrat concentrar-se en aquesta zona un bon nombre dels edificis significatius, la resta dels que hi havia també a altres barris com el Fort Pienc, la Sagrada Família, Sant Antoni o l'esquerra de l'Eixample, van ser influïts per aquest corrent. Tot l'Eixample constitueix un conjunt arquitectònic modernista únic a Europa.

Cerdà amb el seu pla volia dissenyar una ciutat igualitària, on no es diferenciessin uns barris dels altres per les condicions de vida imposades. Els mateixos serveis es preveien uniformement per a tots els racons.

Es basava en una gran xarxa de carrers perpendiculars i travessers. Tots ells uniformes, excepte dues vies esbiaixades superposades -la Diagonal i la Meridiana- i la Gran Via de les Corts Catalanes. El punt on es trobaven aquests eixos era el gran centre de comunicacions de l'Eixample, en el qual es preveia una gran plaça, la de les Glòries Catalanes. Amb un gran rigor, va preveure el repartiment uniforme de zones de serveis, com ara mercats, centres socials i esglésies, i uns grans parcs de districte.

Les illes no eren ben bé quadrades, ja que, per facilitar la visibilitat, a les cantonades es tallaven els angles en forma de xamfrà. A l'interior de cada una només es permetia construir en un o dos costats, i la resta de l'espai es deixava per al jardí dels veïns. Les cases no havien de tenir més de tres pisos d'alçada (16m.), ni tampoc no havien de ser gaire profundes. Cerdà ho va establir així perquè considerava que la salut dels ciutadans depenia de poder viure en unes cases ben il·luminades per en les quals circulés l'aire net dels jardins que les havien d'envoltar per tot arreu.

Pel que fa als jardins, a més dels arbres dels carrers i els jardins de cada illa de cases, a cada barri es feia un gran parc de quatre a vuit illes d'extensió. A més a més, a la zona del Poblet, avui barri de la Sagrada Família, hi preveia un gran hipòdrom i un gran bosc a l'extrem de llevant de la ciutat, a la riba del Besòs. Igualment es preveien tres hospitals fora de la trama de carrers.

Tot i que en aquell moment era difícil d'imaginar-se l'existència de l'automòbil, es va deixar carrers espaiosos, per on podien circular els carros, els cotxes i els tramvies de cavalls.

La Dreta de l'Eixample va ser el sector on començà a materialitzar-se el projecte d'Ildefons Cerdà. S'estén entre els carrers de Balmes -constituït durant molts anys en barrera, pel pas a cel obert del tren de Sarrià- i el Passeig de Sant Joan, una de les vies muntanya-mar bàsiques del projecte de Cerdà.

El primer grup d'habitatges es va construir a l'actual encreuament dels carrers del Consell de Cent i Roger de Llúria. La Dreta de l'Eixample inicialment acollí algunes implantacions industrials importants, com la fàbrica Elizalde, una de les primeres d'Espanya en fabricar automòbils i motors.

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

De mica en mica, però, es va convertir en el barri en el qual s'ubicava preferentment la residència burgesa, amb l'esclat artístic del modernisme representat per edificis tan destacats com la Pedrera, la Casa Batlló i la Casa Amatller, entre molts altres.

Juntament amb la residència, i sovint desplaçant-la, l'activitat econòmica terciària s'hi anà localitzant cada vegada amb més força: comerç, oficines, seus d'empreses, cinemes, teatres, etc, especialment a la zona més central (entre Llíria i Balmes) i entorn el potent eix del Passeig de Gràcia, que seguia l'antic camí que unia la ciutat emmurallada amb el municipi de Gràcia. Aquest eix segueix sent avui el centre del dinamisme econòmic i la projecció comercial de la ciutat.

És a remarcar el fet que la Plaça de Catalunya no estava prevista al Pla Cerdà. Aquest "oblit" quedà corregit per la força dels fets: la seva posició de frontissa entre la ciutat vella i el nou Eixample la constituïa de forma natural en el centre neuràlgic de la ciutat; el pas dels anys no ha fet sinó refermar-ho.

Més enllà del límit de la dreta de l'Eixample, a la part alta, hi ha el barri de la Sagrada Família, que abans es coneixia com el Poblet. El Poblet era un veïnat que durant molts anys es va reduir a camps, amb un petit nucli de cases baixes situades al voltant de l'actual carrer de València. No va arribar a tenir una certa entitat fins als primers anys del segle XX, com a barri obrer a l'entorn de moltes indústries.

El que avui li dona personalitat és el temple de la Sagrada Família. Va ser encarregat com a temple expiatori i es va projectar el 1881 en uns terrenys del terme de Sant Martí, quan al seu voltant tot eren camps. El projecte va ser encarregar inicialment a l'arquitecte Francesc de Paula Villar i el va continuar un jove i llavors poc conegut arquitecte anomenat Antoni Gaudí, que es va fer càrrec de les obres quan tot just es començava a construir la cripta d'estil neogòtic. Actualment el temple és l'obra de Gaudí més coneguda arreu del món i el lloc més visitat pels turistes de la ciutat.

L'avinguda de Gaudí travessa el barri, unint la Sagrada Família amb una altra obra cabdal del modernisme català: l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, de Lluís Domènech i Montaner. Ambdós edificis declarats Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO.

Casa Milans o Torre Xifré⁵

Dels masos existents en el vessant del turó de la Rovira, destacava la casa Milans o Torre Xifré tal i com deixava constància Victor Balaguer en la seva "Guia de Barcelona a Granollers per el Ferro-carril", de l'any 1857

"Aquella casa blanca que veis asomar allà en la falda de la montaña, es la llamada torre de Milans, propiedad hoy de D. José Xifré, quien está haciendo en ella grandes mejoras para convertirla en un delicioso sitio de recreo"⁶

⁵ Carme Martín Falcón, Memòria dels barris, "Un barri únic al món", en <http://memoriadelsbarris.blogspot.com.es/search/label/Guinard%C3%B3%20-%20masies>. Data de consulta 27 de març de 2013

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

Làmina 1. La Torre de Xifré, situada als terrenys comprats per l'Hospital, vista des de la Travessera Baixa de Gràcia, En: *De Santa Creu a Sant Pau, El llegat de Pau Gil, 1892-1913 (IV) La gestió de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau*, <http://desantacreuasantpau.blogspot.com.es/search/label/Llegat%20de%20Pau%20Gil>, data de consulta: 4 de juliol de 2013

Finançament de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau⁷

Pau Gil i Serra va néixer a Barcelona el 30 de desembre de 1816. El seu pare, Pere Gil i Babot, era un comerciant tarragoní, que va ser diputat a les Corts espanyoles de 1836, 1839 i 1843, i que a més va destacar per ser un important home de negocis. Els germans Gil i Serra: Pere, Pau, Claudi i Josep residien a París on participaven en els negocis del seu pare. Les activitats familiars eren molt diverses i d'una gran importància: comerç navilier, constructors de ferrocarrils, fundadors de Catalana de Gas, de la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona, i d'una casa de banca a París.

Pau Gil des de molt jove va viatjar per nombrosos països europeus, adquirint coneixements tècnics i financers alhora que es convertia en un amant de l'art.

Quan el seu germà Pere va morir, va ser Pau qui el va succeir en la direcció de la *Banque Gil* de París i la va dirigir personalment al llarg de la seva vida.

⁶ Victor Balaguer, *Guía de Barcelona a Granollers por el ferro-carril*, Barcelona, 1857

⁷ Arqueociència Serveis Culturals, SL, *Estudi Històric de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau*, Manresa, 2006, inèdit

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

Va aconseguir reunir una gran fortuna. Sempre va mantenir estretes relacions amb la seva terra natal, i potser aquest fet li va fer saber les necessitats hospitalàries que Barcelona tenia en aquell temps.

Pau Gil no va trobar cap membre de la família que volgués succeir-lo en els negocis a la seva mort. És per això que en el seu testament, dictat el 17 de setembre de 1892, es parla de la liquidació de la banca esmentada, i la donació de 4 milions de pessetes per tal de construir un hospital model a Barcelona amb una sola condició, que portés el seu nom patronímic, Sant Pau. Els senyors Joan Ferrer i Vidal i Manuel Maria de Sivata i Llopart, dos barcelonins de nissaga, van ser els escollits per fer de marmessors del seu llegat.

Pau Gil i Serra va morir a París el dia 30 d'abril de 1896. Seguint les instruccions expressades, els marmessors compren un terreny que pertanyia a l'antiga Torre Xifré, en el barri barceloní del Guinardó, propietat de les senyores Maria Marquès de Gironès i Josepa Marquès de Julià, davant el Notari Manuel Borràs de Palau. El 1901, després d'un polèmic concurs, el projecte s'encarrega al prestigiós arquitecte Lluís Domènech i Muntaner. El 15 de gener de 1902 es posà la primera pedra del nou Hospital de Sant Pau.

L'any 1911 s'aturen les obres de l'Hospital perquè s'exhaureix l'import total del llegat de Pau Gil. Amb aquests diners s'havien comprat 36.000 metres quadrats de terreny i construït el gran pavelló d'administració, dos petits pavellons d'observació i reconeixement (Sant Jordi i Santa Apol·lònia), cinc pavellons d'infermeria d'un pis i semisoterrani (Sant Salvador, Sant Leopold, la Puríssima, el Carme, la Mercè), un pavelló d'infermeria de dos pisos i semisoterrani (Mare de Déu de Montserrat), i la Casa d'Operacions (Sant Cosme i Sant Damià).

Després d'exhaurir-se el llegat de Pau Gil varis van ser els mecenes que van col·laborar econòmicament, i de forma desinteressada, en la construcció dels nous pavellons de l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau, donacions i obres que es van portar a terme entre els anys 1914 i 1944.

Entre els més destacats Rafael Rabell i la seva filla Concepció Rabell qui finançaren el pavelló de Sant Rafael. El pavelló de Sant Manuel, es construirà gràcies al llegat de Manuel Mariné i Molins. El Dr. Daniel Girona i Llagostera i la seva muller Maria Quintana finançaren el pavelló de Santa Victòria, amb ajuda d'altres inversors menors. El pavelló de l'Assumpció fou pagat per Lluïsa Rabell de Patxot, en memòria de la seva mare Assumpció. El pavelló de Sant Carles i Santa Francesca gràcies al llegat de la senyora Francesca Balart, vídua de Carles Baró. Frederic Benassat i Consol Vives aportaren els diners per la construcció del pavelló de Sant Frederic. El Dr. Francesc Fàbregas i la seva muller Faustina Mata finançaren la construcció del pavelló de Santa Faustina. Finalment el governador civil de Barcelona, Antonio F. de Correa Veglison, donà una quantitat de diners per bastir el pavelló de Sant Antoni, ja a l'any 1944.

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

La Construcció de l'Hospital⁸

El projecte d'hospital de la Santa Creu i Sant Pau, és en realitat l'exponent d'un projecte d'arquitectura hospitalària basada en formulacions higienistes que havia estat el principal corrent ideològic que impregnava la medicina europea i espanyola des del segle XIX i que es fonamentava en la separació, l'aïllament i un entorn asèptic.

El mateix Lluís Domenech i Muntaner es va documentar sobre aquesta corrent de la medicina, amb visites a altres centres de la geografia europea. Però el referent directe és l'Institut Pere Matas de Reus, obra seva portada a terme entre els anys 1897 i 1912 i que reuneix tots els preceptes d'aquesta corrent hospitalària.

El 18 de gener de 1902 es col·locava la primera pedra del que serien els pavellons de l'Hospital de Sant Pau. Assistiren a l'acte els representants de les autoritats civil, militar, municipal i eclesiàstica, de l'Administració de la Junta de l'Hospital de la Santa Creu, de la Casa Provincial de la Caritat i de l'Acadèmia de Medicina.

En aquesta cerimònia es va posar en el forat de la pedra, un tub de vidre commemoratiu de l'esdeveniment que contenia un pergami policromat firmat pels representants de l'Església, de l'Ajuntament, de l'Administració de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, dels diaris locals, dels marmessors de Pau Gil i de Lluís Domènech i Montaner, així com també monedes d'or i plata diverses, i diferents diaris del dia. Oficià la cerimònia el Dr. D. Francisco Pol, Mestre Escuela de la Catedral Basílica, en nom del Cardenal Casañas.

A l'agost del 1902 el contractista Josep Gabriel començà el moviment de terres de tots els pavellons que pertanyien a l'hospital de Sant Pau. Aquests moviments de terra durarien fins el juny del 1904.

Al març del 1905 el contractista Francesc Vilagut començà la construcció de tots els pavellons que es prolongaria fins el 1910.

Als terrenys adquirits pels marmessors hi havia construïda en aquells moments una antiga bòbila. Domènech i Muntaner exposà la conveniència de posar-la en funcionament per fabricar els maons que servien per a la construcció dels pavellons, en comptes de portar-los de fora. També proposà aprofitar la terra que s'extreia de l'excavació dels soterranis i galeries per a confeccionar dits maons.

Entre el 1909- i 1911 es procedí a la plantació de les primeres espècies vegetals que configurarien el jardí. Bàsicament arbres de tipus caducifoli, til·lers i castanyers, que envoltaven el passeig central, i que al perdre la fulla permeten escalfor al hivern i frescor a l'estiu.

⁸ Per a un estudi més exhaustiu podeu consultar l'estudi històric citat anteriorment.

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

Al 1911 es procedia també al trasllat i muntatge de la façana de l'antiga capella de Santa Marta, ubicada al barri de la Ribera, i que els esforços de la M.I.A. havien aconseguit salvar de l'enderroc i traslladar a l'Hospital, incorporant-la com a façana del pavelló de les cuines.

La construcció de l'Hospital estigué acompanyada d'una important campanya propagandística en contra, duta a terme especialment des de la premsa, on apareixien caricatures i sàtires constantment, contra les figures dels marmessors i especialment contra la figura de Domènech i Muntaner.

La distribució en pavellons resultava prou xocant als barcelonins que tot i els esforços per modernitzar-se només estaven familiaritzats amb els hospitals de tipus "escorialescs"; la concentració de serveis i comunicacions sota terra els devia ser inconcebible. Per contra, per part de la classe mèdica tot eren elogis, el nou edifici no tan sols permetia aplicar els avenços mèdics, sinó que el malalt es recuperés en un ambient de pau i benestar, molt proper al dels balnearis burgesos.

Els pavellons previstos per l'Hospital de Sant Pau serien 10, que rebrien una identificació feta per un número romà, acompanyada de la lletra de la seva situació topogràfica "E", "O", depenent si s'aixecava a l'Est o a l'Oest. Posteriorment, quan l'Administració de l'Hospital de la Santa Creu absorbí la totalitat dels pavellons, se'ls atorgaren noms de sants. Fins a l'actualitat, no s'ha pogut esbrinar si el nom dels sants atorgats a cada pavelló responen a algun tipus de lògica, o bé foren atorgats per decisió arbitrària.

El 25 d'abril de 1913, la Junta Administrativa de Santa Creu, amb l'aprovació de la marmessoria de Pau Gil, entrava en possessió dels terrenys i pavellons aixecats fins al moment, amb la condició de continuar la construcció i encarregar-se de la posada en marxa i l'administració.

3.2. Antecedents arqueològics

Són varies les intervencions arqueològiques efectuades al complex hospitalari i entorn proper. D'entre aquestes cal destacar les efectuades en diverses fases prèvies a l'actual obra:

- L'any 2009 i sota la direcció de Daniel Vázquez es va realitzar un control i seguiment arqueològic de les obres realitzades en el recinte de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau⁹ i als carrers que l'envolten (Sant Antoni M. Claret 167-171, carrer de Sant Quintí, 55-95, carrer del Mas Casanovas 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372), donant un resultat positiu quant a la documentació de restes arqueològiques:¹⁰

D'aquesta intervenció de l'any 2009 tenim evidències de cronologia d'època romana tardorepublicana/altoimperial, amb nivells de formació natural però amb presència de

⁹ En endavant HSCSP

¹⁰ Daniel Vázquez, "Informe de la intervenció arqueològica preventiva a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, (Barcelona, el Barcelonès), setembre – desembre de 2009", Codi 097/07, CODEX, Barcelona, 2010, inèdit

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

material ceràmic ibèric i romà i nivells de formació antròpica amb materials altoimperials.

La presència d'aquests nivells fa pensar en la possible existència d'una petita unitat d'explotació agrícola o assentament rural, ja sigui en aquesta mateixa zona o en les proximitats, en cronologies d'època tardo-republicana.

Pels materials recuperats, sembla que ens trobarien davant d'unes estructures en la plana de clara tradició ibèrica.

També es van documentar estructures anteriors a la construcció de l'Hospital, com una estructura d'ús agrari amortitzada al segle XIX (sitja), i també edificacions posteriors a la sitja i anteriors a l'edificació de l'Hospital, com són algunes fonamentacions, una pavimentació, clavegueres i un pou cec, pròpies d'una edificació d'hàbitat.

En aquesta intervenció també van ser localitzades tres inhumacions corresponents a tres tipus de ritual ben diferenciats: enterrament primari en estructura contenidora (tipus taüt), enterrament primari en fossa simple i enterrament secundari. Malgrat tot, la manca d'una estratigrafia clara no va permetre situar cronològicament els tres enterraments.¹¹

- L'any 2011 es va portar a terme una intervenció arqueològica al voltant del pavelló de l'Administració on es van localitzar tot un seguit d'estructures de diversa cronologia. Entre aquestes cal destacar la presència de cinc sitges amb un ventall cronològic des d'època ibèrica a època romana.

Coetànies del complex hospitalari són un seguit d'estructures relacionades amb la canalització d'aigües, de la mateixa factura que les documentades en els treballs a l'interior del recinte.

Altres estructures són d'una cronologia anterior a l'actual edifici i relacionades també amb la conducció d'aigua¹².

- L'any 2012 amb motiu de les obres de rehabilitació del Pavelló de l'Administració de l'HSCSP, van ser identificades nombroses canalitzacions i dipòsits amortitzats, pertanyents al complex hospitalari, així com dos sitges i una estructura indeterminada d'època ibèrica. El material ceràmic recuperat ens situa entorn la segona meitat del segle II, primera meitat del segle I aC.¹³

¹¹ Paz Balaguer Nadal, "Intervenció antropològica a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau", ESTRATS, 2009, inèdit

¹² Isabel Pereira Hernández, "Informe de la intervenció arqueològica preventiva a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, Barcelona, el Barcelonès", CODEX, Barcelona, 2011, inèdit

¹³ Oscar de Castro López, Esteve Nadal Roma, "Memòria científica. Intervenció arqueològica a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, Pavelló de l'Administració. carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372, Barcelona, el Barcelonès", ACTIUM, Alella, 2012, inèdit

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

- L'any 2013 amb motiu de les obres de construcció d'un sistema de bescanviadors geotèrmics a tot el recinte històric de l'HSCSP, s'han identificat un seguit d'estructures de diverses cronologies. Estructures coetànies a la construcció de l'Hospital i que formen part d'ell (clavegueres, contraforts...), estructures de l'antic Mas Xifré (s. XVIII-XIX), enderrocades per a la construcció del complex hospitalari; i una sitja d'època ibèrica (s. III – I aC), similar a les documentades en altres intervencions a la zona
- El mateix any 2013, en les tasques de control i excavació arqueològica vinculades al projecte d'obra de rebaix i construcció d'un auditori a l'entrada principal de l'edifici del Pavelló de l'Administració es va localitzar els fonaments i el canal d'una font ornamental corresponent al Mas Xifré i dos trams de col·lector de la xarxa de clavegueram del Pavelló de l'administració¹⁴.
- El mateix any diverses intervencions al recinte històric han donat resultats similars: estructures del mas Xifré i estructures del complex hospitalari.

4. MOTIVACIÓ I OBJECTIUS

La intervenció es motivada pel Projecte bàsic d'urbanització del recinte modernista del Hospital de la Santa Creu i Sant Pau de Barcelona, – Urbanització de l'espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador i espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i Mare de Déu de la Mercè, que preveu una intervenció basada en la recuperació dels màxim elements que configuraven l'espai públic original, i només proposa una nova organització del sistema de paviments i jardins per tal d'adequar-se als futurs usos del recinte.

5. FONAMENTS DE DRET

La intervenció és de caràcter preventiu, atenent la Llei 9/1993 30 de setembre del Patrimoni Cultural Català (DOGC 1807 de l'11 d'octubre de 1993) i el Decret 78/2002 de 5 de març del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC 3594 de 13 de març de 2002).

El conjunt arquitectònic està declarat Monument Històric Artístic d'Interès Nacional pel Reial Decret 1719/1978; 19/05 BOE 1978.07.08 i amb la fitxa 716 del Catàleg del Patrimoni Històric Artístic de la ciutat de Barcelona.

Ha estat declarat Patrimoni Mundial per la UNESCO amb l'expedient 804-2 de 4 desembre de 1997.

¹⁴ Esteve Nadal i Roma, Oscar de Castro López, "Memòria científica. Intervenció arqueològica a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, Pavelló de l'Administració – Sales Annexes, carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372, Barcelona, el Barcelonès", ACTIUM, Alella, 2013, inèdit

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

6. TREBALLS REALITZATS

El control arqueològic del moviments de terres han estat portats a terme amb mitjans mecànics amb màquina giratòria amb pala de diverses mides i de forma manual amb personal de l'empresa constructora.

La zona d'intervenció es situa en la part oriental del recinte modernista, entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador, en una zona on, en anteriors intervencions, foren identificades diverses estructures arqueològiques del segle XIX.

L'afectació de diverses estructures localitzades i documentades en la present intervenció precisen autorització per ser desmuntades de forma parcial i/o total, motiu del present informe. A l'annex 3 es detallen els elements i grau d'afectació d'aquestes estructures.

7. METODOLOGIA

Registre estratigràfic

La metodologia utilitzada per aquesta intervenció es basa en el mètode de registre Harris / Carandini, que consisteix en el registre objectiu i en la documentació exhaustiva de restes i estrats, utilitzant per això un model de fitxes específiques.

Topografia i planimetria

Les restes s'han vinculat geogràficament amb les coordenades UTM (ED50), per tal de documentar i facilitar la interpretació de la seqüència estratigràfica. La topografia i la planimetria han estat tractats informàticament amb programari CAD.

Documentació fotogràfica

Per tal de deixar una constància visual dels treballs realitzats, així com de les restes aparegudes, s'ha realitzat un registre fotogràfic exhaustiu en format digital d'alta resolució.

8. RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ

8.1. Estructures de l'HSCSP

Al igual que en l'anterior intervenció 081/13 (Núm. Exp. Dept. Cultura: 470 K121 NB-2013-1-10449) en els rebaixos per a la col·locació d'un tub de recollida d'aigües pluvials a l'exterior dels pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador, han aparegut dos dipòsits de recollida d'aigües pluvials/fecals originals de la construcció modernista i actualment amortitzats.

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

El dipòsit UE **110**, localitzat a la banda meridional del pavelló de Sant Leopold, és de planta circular de 1.70 m de diàmetre i una fondària indeterminada¹⁵. A diferència del documentat en la intervenció a dalt senyalada, aquest es troba parcialment derruït i obliterat amb sediments, runa i material constructiu.

La canalització UE **111** feta a base de maons amb la part interior cimentada s'adreça des de l'interior del pavelló cap al dipòsit UE 110. Aquesta canalització

hauria de correspondre a les clavegueres documentades a l'interior de l'edifici en la intervenció 470 K121 NB-2013-1-9598. Amida 0.30 m d'amplada interna per 0.30 m d'alçada interna.

Una segona canalització UE **112**, fet a base de maons amb la part interior cimentada s'adreça des de la cantonada de l'edifici fins al dipòsit UE 110 i recollia les aigües pluvials de la teulada. Les seves dimensions internes són 0.30 x 0.15 m.

Adossat al cantó nord del dipòsit UE 110 hi apareix una estructura feta a base de pedres lligades amb morter (UE **113**) que s'estén fora els límits de l'obra. Aquesta estructura sembla un reforç del dipòsit.

En darrer lloc apareix un bloc adossat al dipòsit i que semblaria correspondre amb una altra canalització (UE **117**) amortitzada amb anterioritat a la present intervenció. Podríem comparar-la amb la canalització UE 111 documentada en la intervenció 470 K121 NB-2013-1-10449.

El segon dipòsit documentat (UE **118**) es molt més gran que l'anterior. Nomes s'ha documentat el pou d'accés que en aquest cas no recolza directament sobre la volta. El pou amida 1.60 x 0.90 m. Les parets i la coberta son fets a base de maons a trencajunt.

Tot i no conèixer el diàmetre i la fondària de l'estructura, aquesta és molt similar a la UE 142 de la intervenció 025/12 (Núm. Exp. Dept. Cultura: 437 K121 NB 2012/3-8541). En aquell cas l'estructura tenia un diàmetre de 2.5 m i una fondària de prop de 3 metres.

Com a hipòtesi més factible, sembla tractar-se de dipòsits de recollida d'aigües fecals. Aquestes estructures són recurrents en tot el complex hospitalari formant part del projecte original de Domenech i Muntaner.

(...) Cada grupo de escusados en cada pabellón evacua directamente en un depósito (...)
(...) situado al exterior del edificio y enterrado en el suelo del jardín anejo con el objeto de que la tierra pueda ocluir las emanaciones que transpiren por sus paredes

¹⁵ Atenent al dipòsit idèntic documentat en la intervenció 470 K121 NB-2013-1-10449, del qual coneixem la seva fondària, aquesta hauria d'assolir uns 2.5 metres.

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

(...) estas conducciones deben estar completamente aisladas del resto de drenajes subterráneos.¹⁶

D'altra banda s'ha documentat la claveguera UE **116** que és la continuació de la canalització UE 9 de la intervenció 470 K121 NB-2013-1-959. La part més oriental de la claveguera es troba desmuntada per a la col·locació de serveis contemporanis en algun moment anterior a la present intervenció. És feta a base de maons amb secció rectangular de 0.70 m d'amplada i coberta de maons a trencajunt.

8.2. Estructures del mas Xifré

S'han documentat dos estructures muràries que, en base a l'informació d'anteriors intervencions, podem identificar-les com a pertanyents al mas Xifré.

És tracta de dos murs paral·lels fets a base de pedres i maons lligats amb morter. Un d'ells (UE **115**) conté una canalització de ceràmica de 0.08 m de diàmetre. L'estructura continua fora dels límits de l'obra, tot i que la presència d'una gran sala soterrada de serveis contemporanis a tocar de l'estructura documentada intueix que aquesta fou destruïda.

El segon mur paral·lel a aquest es troba molt malmès i no es localitza cap canalització al seu interior (UE **114**). Amb

tot no descartem que es tracti també d'una canalització.

Ambdues estructures les podem relacionar amb la gran bassa documentada en intervencions anteriors, situada a l'altra banda del pavelló de Sant Salvador.

9. CONCLUSIONS

Les estructures localitzades en la present intervenció venen a sumar-se a les documentades en anteriors fases del projecte de rehabilitació del recinte històric de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. En aquesta ocasió, dels tres horitzons documentats en anteriors ocasions (fase ibèrica, fase moderna i fase contemporània), només s'han localitzat estructures dels períodes

¹⁶ "Proyecto de Hospitales de la Santa Cruz y San Pablo, Tomo III: Programa, Memoria. Pliego de Condiciones." AHSCSP. Tomo III. Serie. Obras del nuevo hospital. Tema: Proyectos. Pliego de Condiciones. Programas. Memorias. 1903-1916, citat en "Estudi Històric de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau", Arqueociència Serveis Culturals, SL, Manresa, 2006, inèdit

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

modern i contemporani. Aquests dos horitzons corresponen a estructures de l'antic mas Xifré, que ocupava bona part de l'espai actual de l'Hospital, i estructures coetànies del complex modernista.

10. BIBLIOGRAFIA

Arqueociència Serveis Culturals, SL, *Estudi Històric de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau*, Manresa, 2006, inèdit

Daniel Vázquez, "Informe de la intervenció arqueològica preventiva a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, (Barcelona, el Barcelonès), setembre – desembre de 2009", Codi 097/07, CODEX, Barcelona, 2010, inèdit

Esteve Nadal i Roma, Oscar de Castro López, "Memòria científica. Intervenció arqueològica a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, Pavelló de l'Administració – Sales Annexes, carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372, Barcelona, el Barcelonès", ACTIUM, Alella, 2013, inèdit

Isabel Pereira Hernández, "Informe de la intervenció arqueològica preventiva a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, Barcelona, el Barcelonès", CODEX, Barcelona, 2011, inèdit

Oscar de Castro López, Esteve Nadal Roma, "Memòria científica. Intervenció arqueològica a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, Pavelló de l'Administració. carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372, Barcelona, el Barcelonès", ACTIUM, Alella, 2012, inèdit

Paz Balaguer Nadal, "Intervenció antropològica a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau", ESTRATS, 2009, inèdit

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

Actium®**ANNEX 1. DOCUMENTACIÓ ADMINISTRATIVA**

Expedient R/N 470 K121 NB-2014-1-10822: d'autorització de la intervenció arqueològica preventiva de control i excavació a: Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, espais entre pavellons M de Deu del Carme, M de Deu de la Mercè, Sant Leopold i Sant Salvador (Carrers de Sant Antoni Maria Claret 167-171/ Sant Quintí 55-95/ Mas Casanovas 70-90/ Cartagena 334-372), Barcelona (Barcelonès), segons el procediment establert en l'article 14 i següents del Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

Fets

1. En data 16 d'abril de 2014 (registre d'entrada núm. 609/0401E). els senyors Jordi Bachs Ferrer, gerent de la Fundació Privada de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, i Josep Lluís Alay, director de Patrimoni, Museus i Arxius de l'Ajuntament de Barcelona, van presentar una sol·licitud d'autorització d'intervenció arqueològica preventiva de control i excavació a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau espais entre pavellons M de Deu del Carme, M de Deu de la Mercè, Sant Leopold i Sant Salvador (carrers de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / de Sant Quintí, 55-95/ de Mas Casanovas, 70-90 i de Cartagena, 334-372) a Barcelona, (Barcelonès), sota la direcció d'Oscar de Castro López del 22 d'abril al 16 de maig de 2014
2. El dia 17 d'abril de 2014 el tècnic arqueòleg dels Serveis Territorials a Barcelona va emetre informe favorable sobre la sol·licitud esmentada.
3. El dia 17 d'abril de 2014 el Servei d'Arqueologia i Paleontologia va proposar autoritzar la intervenció.

Motivació

Obres d'urbanització dins el projecte de Rehabilitació de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau de Barcelona.

Fonaments de dret

1. Article 47 i següents de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC núm. 1807).
2. Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC núm. 3594).
3. Decret 304/2011, de 29 de març, de reestructuració del Departament de Cultura (DOGC núm. 5849, de 31.3.2011); i Resolució CMC/254/2010, de 8 de gener, de delegació de competències de la persona titular de la Direcció General del Patrimoni Cultural en les persones directores dels Serveis Territorials del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació (DOGC núm. 5566, de 12.2.2010).

Resolució

Per tot això, **resolc:**

1. **Autoritzar** una intervenció arqueològica preventiva d'acord amb les següents dades i condicions:

Data 16 MAIG 2014

Lloc de la intervenció: Hospital de la Santa Creu i Sant Pau espais entre pavellons M de Deu del Carme, M de Deu de la Mercè, Sant Leopold i Sant Salvador (carrers de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / de Sant Quintí, 55-95/ de Mas Casanovas, 70-90 i de Cartagena, 334-372),. Barcelona (Barcelonès).

Persona o institució autoritzada: Fundació Privada de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau.
Direcció de la intervenció arqueològica: Oscar de Castro López (ACTIUM).

Activitat autoritzada: control i excavació.

Termini de realització de la intervenció: Del 22 d'abril al 16 de maig de 2014.

Lloc de dipòsit provisional de les restes: Museu d'Història de Barcelona.

La intervenció arqueològica o paleontològica autoritzada haurà de ser realitzada d'acord amb les disposicions de la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, i del Decret 78/2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic, així com en els termes descrits en la documentació presentada per a la tramitació de l'expedient.

El termini de dos anys previst per a la presentació de la memòria, s'entendrà que comença a comptar a partir del dia en què ha finalitzat la intervenció.

2. Notificar aquesta resolució, que no exhaureix la via administrativa, a la persona o entitat interessada i comunicar-li que contra aquesta pot interposar-hi recurs d'alçada davant el conseller de Cultura, en el termini d'un mes a comptar de l'endemà de la recepció d'aquesta notificació.

Notificar, així mateix, aquesta resolució a l'ajuntament del municipi afectat, i comunicar-li que contra aquesta pot interposar-hi recurs contenciós administratiu davant el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, en el termini de dos mesos a comptar de l'endemà de la recepció d'aquesta notificació. Potestativament, dins el mateix termini, podrà efectuar el requeriment previ previst a l'article 44 de la Llei 29/1998, de 13 de juliol, de la jurisdicció contenciosa administrativa.

P.d. Resolució CMC/254/2010, DOGC 12.2.2010

La directora

M. Àngels Torras Ripoll
Barcelona, 17 d'abril de 2014

Data 16 MAIG 2014

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

Actium®**ANNEX 2. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA**

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador
carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 /
carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

Actium®

Fotografia 01. Situació inicial entre els pavellons.

Fotografia 02. Situació inicial a la banda del pavelló de Sant Leopold.

Fotografia 03. Situació inicial a la banda del pavelló de Sant Salvador.

Fotografia 04. Inici de les tasques d'excavació

Fotografia 05. Identificació del dipòsit UE 110).

Fotografia 06. Vista general del dipòsit UE 110 i estructures associades.

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

Actium®

Fotografia 07. Vista cenital del dipòsit UE 110 i estructures associades

Fotografia 08. Dipòsit UE110

Fotografia 09. Detall del parament intern del dipòsit UE 110

Fotografia 10. Detall de les canalitzacions UE 111 i 112

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

Actium®

Fotografia 11. Vista general de les estructures UE 114 i 115

Fotografia 12. Vista general de les estructures UE 114 i 115

Fotografia 13. Vista cenital de les estructures UE 114 i 115

Fotografia 14. Detall de la canalització ceràmica de l'estructura 115

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

Actium®

Fotografia 15. Vista general del conjunt d'estructures documentades a costat septentrional del pavelló de Sant Salvador

Fotografia 16. Vista general del conjunt d'estructures documentades a costat septentrional del pavelló de Sant Salvador

Fotografia 17. Vista general de la claveguera UE 116

Fotografia 18. Vista general de la claveguera UE 116

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

Actium®

Fotografia 19. Localització del dipòsit UE 118

Fotografia 20. Vista general del dipòsit UE 118

Fotografia 21. Vista general del dipòsit UE 118

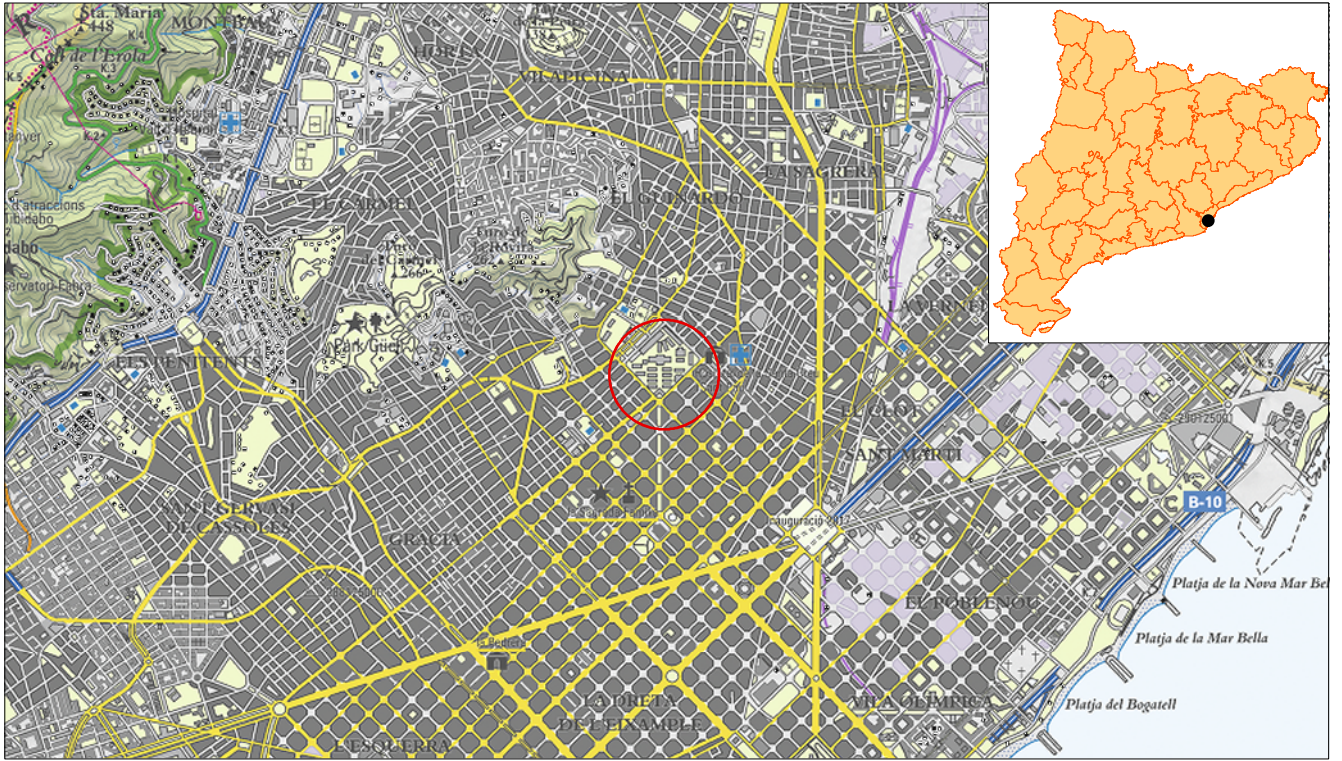

Fotografia 22. Detall del dipòsit UE 118

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

Actium®**ANNEX 3. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA**

Mapa topogràfic 1:50.000

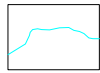

Ortofotomatge 1:2.500

INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA HSCSP - Urbanització - espai entre els pavellons de St Leopold i St Salvador. Barcelona, el Barcelonès	TÍTOL DEL PLÀNOL Situació de la Intervenció			CODI BCN 040/14	NÚM. PLÀNOL 1
	PROMOCIÓ I FINANÇAMENT Fundació Privada Hospital de la Santa Creu i Sant Pau	DIRECCIÓ TÈCNICA Oscar de Castro López	ESCALA 1:50.000 1:5.000	DATA 01/2015	GESTIÓ DEL PATRIMONI HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC

Llegenda Gràfica

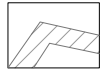
LÍMITS

Límit de morter / empremta

Límit d'excavació arqueològica / rasa

Límit d'edificació

Projecció hipotètica

Límit rebaix obra

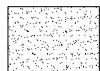
MATERIALS CONSTRUCTIUS

Pedra

Maó massís

Morter de calç

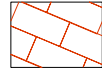

Formigó

ESTRUCTURES

Murs

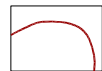
Paviment de maons

Paviment de rajoles

Canalitzacions de maons

Retalls - estructures negatives

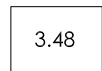
TEXT

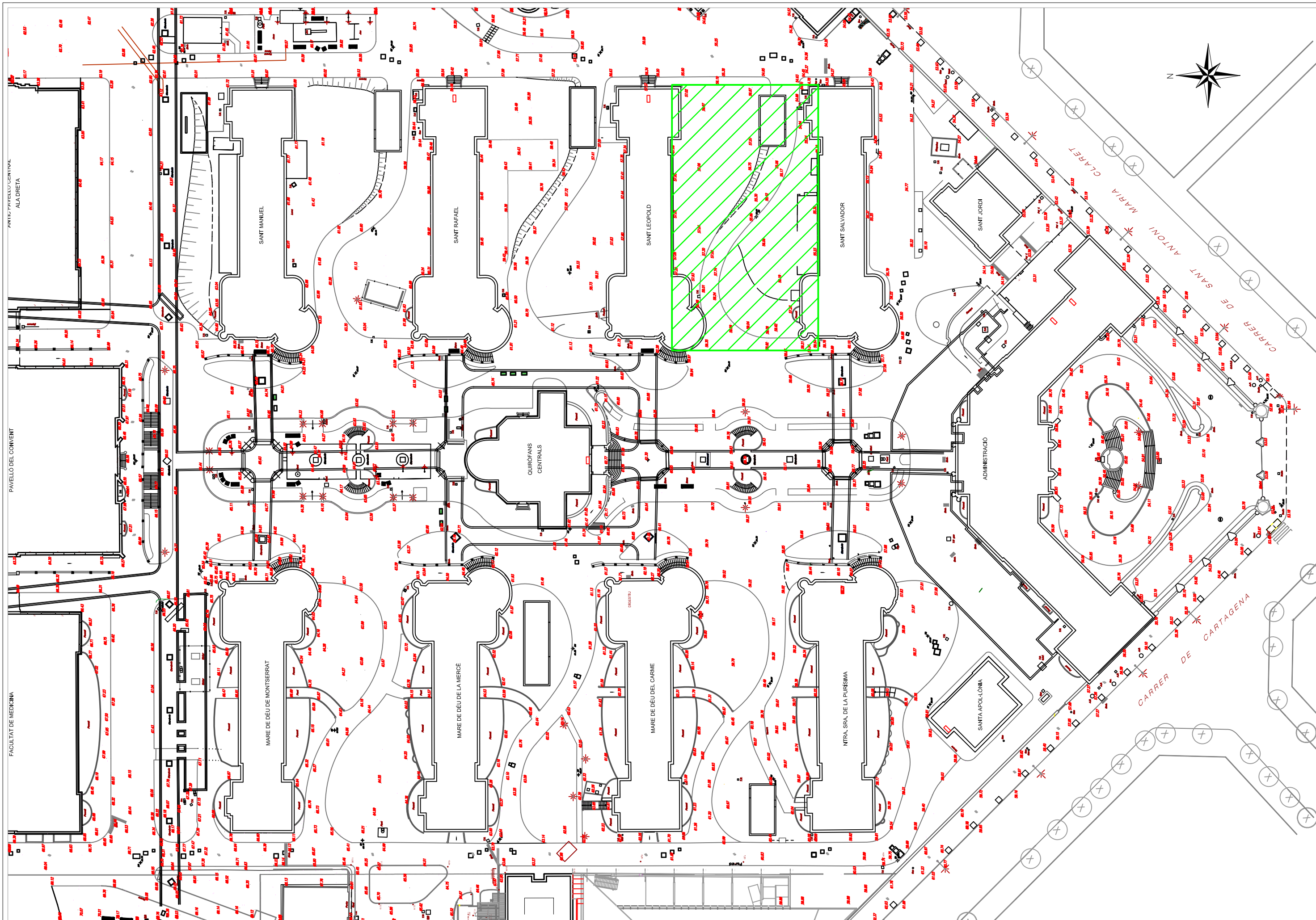
Unitats estratigràfiques positives

Unitats estratigràfiques negatives

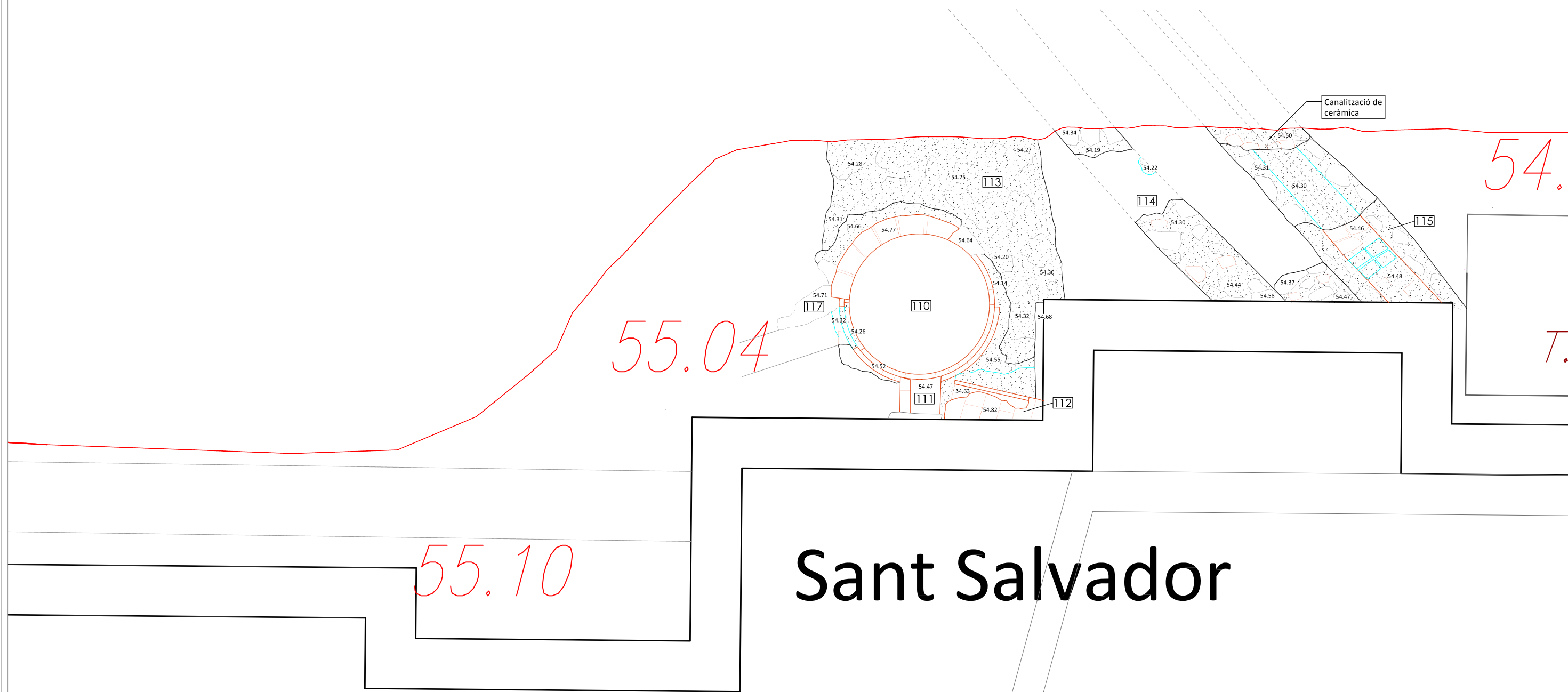
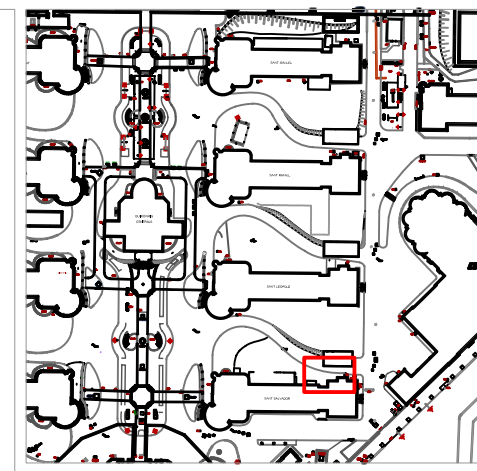

Cotes altimètriques

55.06

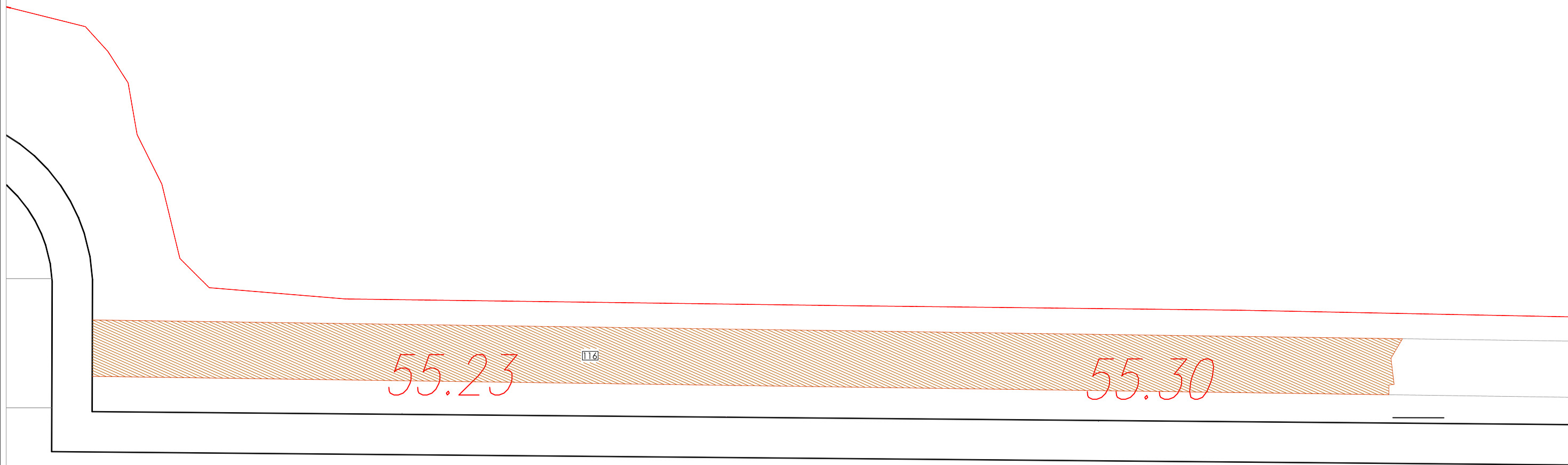
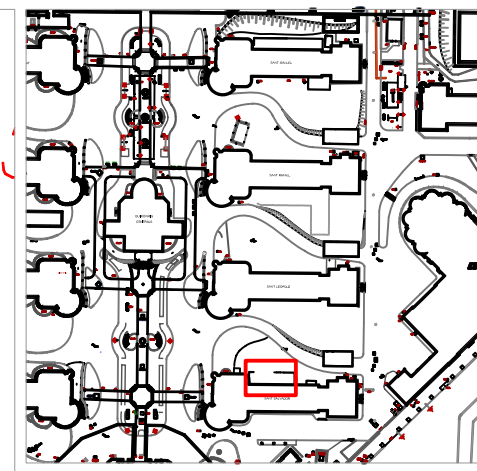
17

Sant Salvador

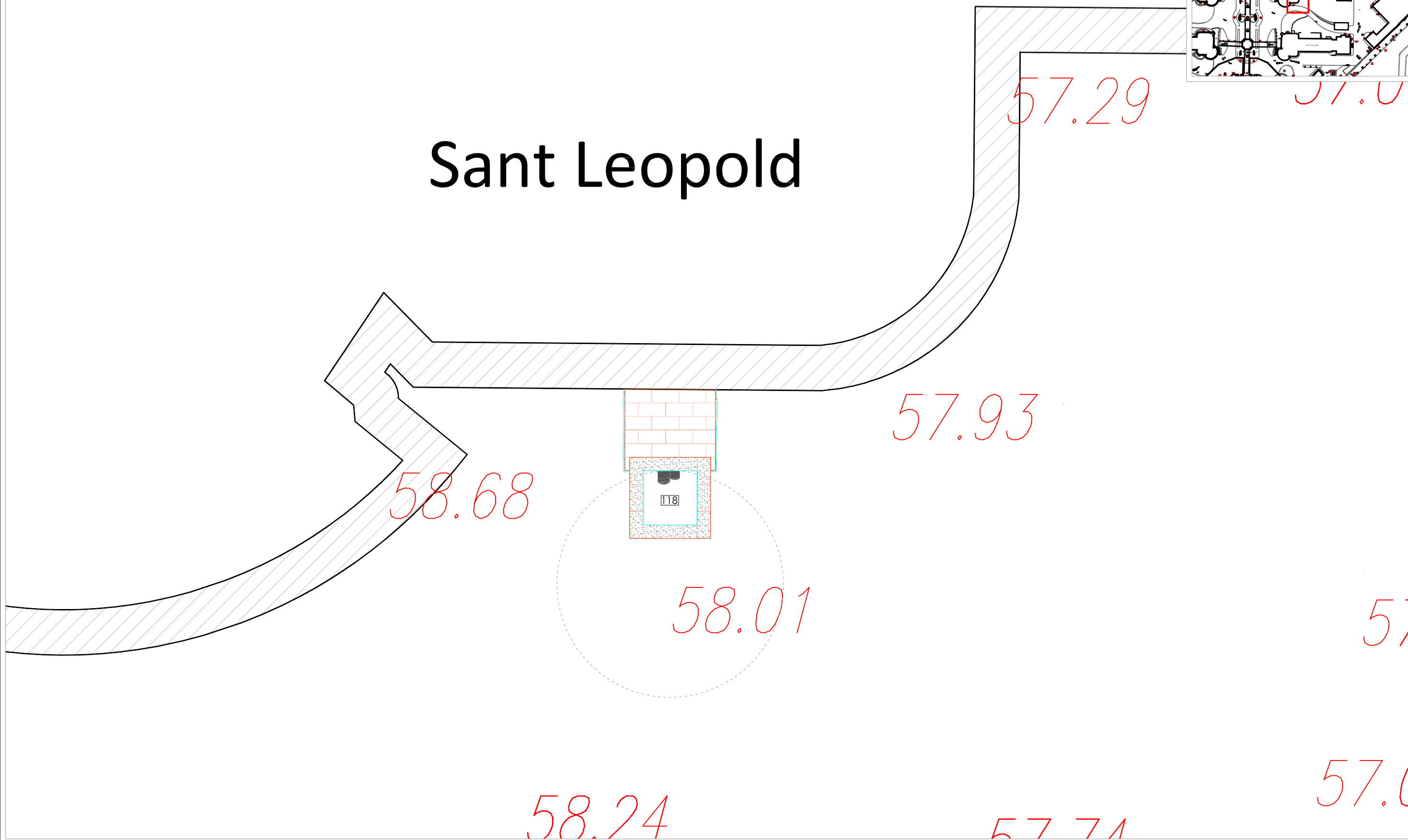
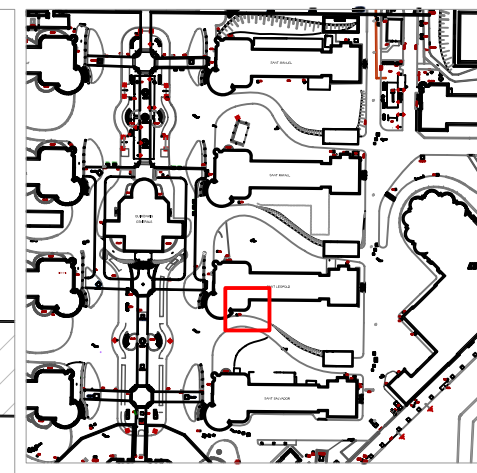
56.06

19

Sant Salvador

Sant Leopold

Intervenció arqueològica

Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Urbanització - Espai entre els pavellons de la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Mercè i espai entre els pavellons de Sant Leopold i Sant Salvador carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-171 / carrer de Sant Quintí, 55-95 / carrer del Mas Casanovas, 70-90 i carrer de Cartagena, 334-372
Barcelona, el Barcelonès

Actium®**ANNEX 4. UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES**

INTERVENCIÓ		CODI BCN		UE	
HSCSP - Urb. Carme, Mercè, Leopold i Salvador		040/14		100	
MUNICIPI I COMARCA		ANY		ZONA/ÀMBIT	
Barcelona, Barcelonès		2014			
TIPUS	FET/ESTRUCTURA		SECTOR		
Positiva					
DEFINICIÓ	Z SUP	Z INF	POTÈNCIA		
Estrat d'anivellament	0,00	0,00	0,00		
COBREIX		TALLA		FARCEIX	
COBERT PER		TALLAT PER		FARCIT PER	
S'ADOSSA		IGUAL A			
SE LI ADOSSA		S'UNEIX A			
INTERPRETACIÓ		OBSERVACIONS			
Nivell de circulació actual					
CRONOLOGIA		Segle XX			

INTERVENCIÓ		CODI BCN		UE	
HSCSP - Urb. Carme, Mercè, Leopold i Salvador		040/14		110	
MUNICIPI I COMARCA		ANY		ZONA/ÀMBIT	
Barcelona, Barcelonès		2014			
TIPUS	FET/ESTRUCTURA		SECTOR		
Estructura					
DEFINICIÓ	Z SUP	Z INF	POTÈNCIA		
Dipòsit	54,77	54,00	0,77		
COBREIX		TALLA		FARCEIX	
COBERT PER	100	TALLAT PER		FARCIT PER	
S'ADOSSA		IGUAL A			
SE LI ADOSSA	111	S'UNEIX A			
INTERPRETACIÓ		OBSERVACIONS			
Dipòsit / aljub de recollida d'aigües pluvials i fecals del pavelló de Sant Salvador					
CRONOLOGIA		1902-1918			

INTERVENCIÓ		CODI BCN		UE	
HSCSP - Urb. Carme, Mercè, Leopold i Salvador		040/14		111	
MUNICIPI I COMARCA		ANY		ZONA/ÀMBIT	
Barcelona, Barcelonès		2014			
TIPUS	FET/ESTRUCTURA		SECTOR		
Estructura					
DEFINICIÓ	Z SUP	Z INF	POTÈNCIA		
Claveguera	54,62	54,47	0,15		
COBREIX		TALLA		FARCEIX	
COBERT PER	100	TALLAT PER		FARCIT PER	
S'ADOSSA	110	IGUAL A			
SE LI ADOSSA		S'UNEIX A			

INTERPRETACIÓ	OBSERVACIONS
Canalització de maons de recollida d'aigües fecals cap al dipòsit UE 110	
CRONOLOGIA	1902-1918

INTERVENCIÓ		CODI BCN		UE	
HSCSP - Urb. Carme, Mercè, Leopold i Salvador		040/14		112	
MUNICIPI I COMARCA		ANY		ZONA/ÀMBIT	
Barcelona, Barcelonès		2014			
TIPUS	FET/ESTRUCTURA		SECTOR		
Estructura					
DEFINICIÓ	Z SUP	Z INF	POTÈNCIA		
Canalització	54,82	54,63	0,19		
COBREIX		TALLA		FARCEIX	
COBERT PER	100	TALLAT PER		FARCIT PER	
S'ADOSSA	110	IGUAL A			
SE LI ADOSSA		S'UNEIX A			

INTERPRETACIÓ	OBSERVACIONS
Canalització de recollida d'aigües pluvials de la teulada del pavelló de Sant Salvador	
CRONOLOGIA	1902-1918

INTERVENCIÓ		CODI BCN		UE	
HSCSP - Urb. Carme, Mercè, Leopold i Salvador		040/14		113	
MUNICIPI I COMARCA		ANY		ZONA/ÀMBIT	
Barcelona, Barcelonès		2014			
TIPUS	FET/ESTRUCTURA		SECTOR		
Estructura					
DEFINICIÓ	Z SUP	Z INF	POTÈNCIA		
Fonamentació	54,32	0,00	54,32		
COBREIX		TALLA		FARCEIX	
COBERT PER	100	TALLAT PER		FARCIT PER	
S'ADOSSA	110	IGUAL A			
SE LI ADOSSA		S'UNEIX A			
INTERPRETACIÓ		OBSERVACIONS			
reforç del dipòsit UE 110					
CRONOLOGIA		1902-1918			

INTERVENCIÓ		CODI BCN		UE	
HSCSP - Urb. Carme, Mercè, Leopold i Salvador		040/14		114	
MUNICIPI I COMARCA		ANY		ZONA/ÀMBIT	
Barcelona, Barcelonès		2014			
TIPUS	FET/ESTRUCTURA		SECTOR		
Estructura					
DEFINICIÓ	Z SUP	Z INF	POTÈNCIA		
Canalització	54,44	54,22	0,22		
COBREIX		TALLA		FARCEIX	
COBERT PER	100	TALLAT PER		FARCIT PER	
S'ADOSSA		IGUAL A			
SE LI ADOSSA		S'UNEIX A			
INTERPRETACIÓ		OBSERVACIONS			
Estructura de pedra, maons i morter que probablement conté una canalització de ceràmica al seu interior		Relacionada amb el mas Xifré, probablement per abastir d'aigua la bassa			
CRONOLOGIA		Segle XIX			

INTERVENCIÓ		CODI BCN		UE	
HSCSP - Urb. Carme, Mercè, Leopold i Salvador		040/14		115	
MUNICIPI I COMARCA		ANY		ZONA/ÀMBIT	
Barcelona, Barcelonès		2014			
TIPUS	FET/ESTRUCTURA		SECTOR		
Estructura					
DEFINICIÓ	Z SUP	Z INF	POTÈNCIA		
Canalització	54,48	54,30	0,18		
COBREIX		TALLA		FARCEIX	
COBERT PER	100	TALLAT PER		FARCIT PER	
S'ADOSSA		IGUAL A			
SE LI ADOSSA		S'UNEIX A			
INTERPRETACIÓ			OBSERVACIONS		
Estructura de pedra, maons i morter que conté una canalització de ceràmica al seu interior			Relacionada amb el mas Xifré, probablement per abastir d'aigua la bassa		
CRONOLOGIA					
Segle XIX					

INTERVENCIÓ		CODI BCN		UE	
HSCSP - Urb. Carme, Mercè, Leopold i Salvador		040/14		116	
MUNICIPI I COMARCA		ANY		ZONA/ÀMBIT	
Barcelona, Barcelonès		2014			
TIPUS	FET/ESTRUCTURA		SECTOR		
Estructura					
DEFINICIÓ	Z SUP	Z INF	POTÈNCIA		
Claveguera	0,00	0,00	0,00		
COBREIX		TALLA		FARCEIX	
COBERT PER	100	TALLAT PER		FARCIT PER	
S'ADOSSA		IGUAL A			
SE LI ADOSSA		S'UNEIX A			
INTERPRETACIÓ			OBSERVACIONS		
Continuació de la claveguera UE 9 de la intervenció 2013-1-959 (codi BCN 021/13)					
CRONOLOGIA					
1902-1918					

INTERVENCIÓ		CODI BCN		UE	
HSCSP - Urb. Carme, Mercè, Leopold i Salvador		040/14		117	
MUNICIPI I COMARCA		ANY		ZONA/ÀMBIT	
Barcelona, Barcelonès		2014			
TIPUS	FET/ESTRUCTURA		SECTOR		
Estructura					
DEFINICIÓ	Z SUP	Z INF	POTÈNCIA		
Canalització	54,71	54,32	0,39		
COBREIX		TALLA		FARCEIX	
COBERT PER	100	TALLAT PER		FARCIT PER	
S'ADOSSA	110	IGUAL A			
SE LI ADOSSA		S'UNEIX A			
INTERPRETACIÓ		OBSERVACIONS			
Canalització de recollida d'aigües del dipòsit UE 110					
CRONOLOGIA		1902-1918			

INTERVENCIÓ		CODI BCN		UE	
HSCSP - Urb. Carme, Mercè, Leopold i Salvador		040/14		118	
MUNICIPI I COMARCA		ANY		ZONA/ÀMBIT	
Barcelona, Barcelonès		2014			
TIPUS	FET/ESTRUCTURA		SECTOR		
Estructura					
DEFINICIÓ	Z SUP	Z INF	POTÈNCIA		
Dipòsit	0,00	0,00	0,00		
COBREIX		TALLA		FARCEIX	
COBERT PER	100	TALLAT PER		FARCIT PER	
S'ADOSSA		IGUAL A			
SE LI ADOSSA		S'UNEIX A			
INTERPRETACIÓ		OBSERVACIONS			
Dipòsit de recollida d'aigües pluvies i fecals del pavelló de Sant Leopold					
CRONOLOGIA		1902-1918			